

שם המחקר : שירות הנפשון לאנשים עם פיגור שכלי בישראל : מיפוי והערכה

רשות המחקר : מאירס, ג'וינט, ברוקדייל

שנה : 2003

מס' קטלוגי : 3

שמות החוקרים : מלכה שימל

תקציר המחקר

שירותי נפשון לאנשים מוגבלים בכלל - ולאנשים עם פיגור שכלי בפרט - מהווים מסגרת שבה האדם המוגבל המתגורר בקהילה זוכה להשגחה ו/או לטיפול מחוץ לביתו למשך תקופת זמן קצובה.

הנופשוני משרתים הן את האדם המוגבל והן את משפחתו. בעלי המוגבלות עצמם נהנים מחופשה, שבמהלכה הם אינם נמצאים עם האנשים המטפלים בהם בדרך כלל. עם זאת, תרומתו העיקרית של הנופשון היא מתן אפשרות לבני משפחה לנוח מנטל הטיפול ומן האחריות המוטלת עליהם, וכך להקל על העומס המוטל על המטפלים למנוע את מיסודו של האדם המוגבל.

שירותי נפשון לבעלי מוגבלות שכלית התפתחו מאוד בישראל בשנים האחרונות, וכיום קיימים כ-18 נופשוני ברחבי הארץ, הממונים על ידי האגף לטיפול באדם המפגר במשרד העבודה והרווחה ובהשתתפות סמלית של ההורים. מתוכם, ארבעה הם נופשוני עצמאיים, המתפקדים בלעדית (או בעיקר) כנופשוני; שישה ממוקמים בתוך מרכזי יום, ומנצלים את שירותי המרכז בעת שאינו בשימוש - בעיקר בסופי שבוע ובחופשות; ושמונה נופשוני ממוקמים בתוך מעונות, המספקים טיפול ממושך ללוקים בפיגור שכלי, אך מקצים מספר מיטות להספקת נופשוני קצרי מועד. בשנת 1999, נהנו כ-700 איש בני כל הגילים משירותי נפשון.

דוח זה מציג את ממצאי מחקר שהעריך את תרומתם של הנופשוני לרווחת המשפחה והמוגבל עצמו; כמו כן המחקר בדק מאפיינים השונים של הנופשוני ושל האנשים המוגבלים המשתמשים בהם והעריך את התכניות בנופשוני אלה. המחקר כלל ראיונות אישיים מובנים עם מנהלים ועובדים ב-16 מרכזי נופשוני, וראיונות טלפוניים מובנים עם 127 הורים שילדיהם קיבלו שירותי נפשון בשנים 1998 או 1999.

הנושאים שנבחנו הם:

- ◆ מאפייני הנופשון, כולל הארגון, המבנה הפיזי והמימון.
- ◆ מאפייני המשתמשים, כולל אפיונים סוציו-דמוגרפיים, רמות בריאות ותפקוד, והנטל על המשפחות.
- ◆ דפוסי השימוש בשירותי הנופשון, כולל ההחלטה להשתמש בשירות, זמינות השירות, משך השהות בתכנית ותדירות השימוש.

♦ הערכת ההורים את התכניות ואת השפעתן הן על הנופשים והן על המשפחה.

מבין הממצאים ניתן להזכיר:

♦ המשתמשים בנופשון הם בעיקר צעירים (76% גילאי 4-20), זכרים (61%), יהודים (76%), ורבים מהם הנם מירושלים (31%). קרוב למחציתם (44%) סובלים מפיגור קשה או עמוק; ולרובם (62%) בעיות נוספות מלבד הפיגור. על פי דיווחי ההורים, הטיפול בהם דורש השקעה רבה של זמן ואנרגיה.

♦ רוב המשתמשים שהו בנופשון תקופות קצרות מאוד; אך היו שנשארו שבוע או יותר. רובם ניצלו את שירותי הנופשון יותר מפעם אחת; והיו מביניהם שהשתמשו בו על בסיס קבוע. כמחצית השתמשו בפחות מן ההקצאה הבסיסית של 14 יום לשנה, כרבע ניצלו בדיוק 14 יום, ועוד רבע השתמשו ביותר מ-14 ימים.

♦ רמות שביעות הרצון של ההורים השתנו בהתאם לגיל ולרמת הפיגור של הנופש. מבחינת גיל, השיעורים הגבוהים ביותר של שביעות רצון דווחו על ידי הורים של נופשים בני 11-20, והנמוכים ביותר על ידי הורי נופשים עד גיל 10. באשר לרמות פיגור, שיעורי שביעות רצון גבוהים יותר דווחו על ידי הורים לנופשים בעלי פיגור קל או בינוני בהשוואה להורים לנופשים בעלי פיגור קשה.

♦ הייתה גם שונות בשביעות הרצון בין השוהים בנופשונים העצמאיים, בנופשונים במרכזי היום ובנופשונים שבמעונות. למרות שבנופשונים שבמעונות היו על פי רוב השירותים הטובים והזמינים ביותר ובנופשונים שבמרכזי היום היו השירותים הפחות טובים והפחות זמינים, הורי המשתמשים במרכזי היום דיווחו על רמות שביעות רצון הגבוהות ביותר, ואילו הורי המשתמשים במוסדות דיווחו על רמות שביעות הרצון הנמוכות ביותר. נראה שהסיבה לכך היא שרבים מהנופשים במרכזי היום נהגו להשתמש בשירותי המרכז עוד קודם שהגיעו אליו כנופשים. ההכרה המוקדמת שלהם עם הצוות ועם הסביבה הפיזית הקלו על השתלבותם בנופשון.

ממצאי המחקר נמסרו לשירות למפגר במשרד העבודה והרווחה וסייעו בקביעת מדיניות לפיתוח שירותי הנופשון.